עין משפט נר מצוה

כו א ב ג מיי' פ"ד מהל' ק"פ הלכה ו:
כז ד שם הלכה ז:
כח ה מיי' פ"ו מהל' מעשה קרבנות הלכה יח:

אלא אחמץ מכלל דפסח מצרים לילה אחד ותו לא [א]והתניא רבי יוסי הגלילי אומר מנין לפסח מצרים שאין חימוצו נוהג אלא יום אחד ת"ל [1]לא יאכל חמץ וסמיך ליה [2]היום אתם יוצאים אלא ה"ק לילה אחד והוא הדין לפסח דורות וחימוצו כל היום ופסח דורות נוהג כל שבעה: **מתני'** [ב]א"ר יהושע שמעתי שתמורת פסח קריבה ותמורת פסח אינה קריבה ואין לי לפרש א"ר עקיבא אני אפרש [א]הפסח שנמצא קודם שחיטת הפסח ירעה עד שיסתאב וימכר ויביא בדמיו שלמים וכן תמורתו אחר שחיטת הפסח קרב שלמים וכן תמורתו: **גמ'** ולימא פסח קרב ופסח אינו קרב הא קמ"ל דאיכא תמורת הפסח דלא קרבה איתמר רבה אמר [ג]קודם שחיטה ולאחר שחיטה שנינו רבי זירא אמר קודם חצות ולאחר חצות שנינו ולרבי זירא הא קתני קודם שחיטת הפסח אימא קודם זמן שחיטת הפסח כתנאי הפסח שנמצא קודם שחיטה ירעה לאחר שחיטה יקרב ר"א אומר קודם חצות ירעה לאחר חצות יקרב: אחר שחיטת הפסח יביא שלמים וכו': אמר רבא (א) [ד]לא שנו אלא שנמצא אחר שחיטה והמיר בו אחר שחיטה אבל נמצא קודם שחיטה והמיר בו אחר שחיטה תמורתו מכח קדושה דחויה קא אתא ולא קרבה איתיביה אביי [3]אם כשב מה ת"ל אם כשב לרבות תמורת הפסח אחר הפסח שקריבה שלמים היכי דמי אילימא שנמצא אחר שחיט' והמיר בו אחר שחיטה פשיטא למה לי קרא אלא לאו שנמצא קודם שחיטה והמיר בו אחר שחיטה לא לעולם שנמצא אחר שחיטה והמיר בו אחר שחיטה וקרא אסמכתא בעלמא אלא קרא למאי אתא (ב) [ה]כדתניא כשב לרבות את הפסח לאליה כשהוא אומר אם כשב [ו]לרבות פסח שעברה שנתו ושלמים הבאין מחמת פסח לכל מצות שלמים שטעון סמיכה ונסכים ותנופת חזה ושוק וכשהוא אומר [4]ואם עז הפסיק הענין [ז]לימד על העז שאין טעונה אליה איכא דמתני לה ארישא הפסח שנמצא קודם שחיטת הפסח ירעה עד שיסתאב וימכר ויביא בדמיו שלמים וכן תמורתו אמר [ח]רבא לא שנו אלא שנמצא קודם שחיטה והמיר בו קודם שחיטה אבל נמצא קודם שחיטה והמיר בו אחר שחיטה תמורתו קריבה שלמים מאי טעמא כי קבעה שחיטה מידי דחזי ליה מידי דלא חזי ליה לא קבעה איתיביה אביי אם כשב מה תלמוד לומר לרבות תמורת הפסח אחר הפסח שקריבה שלמים

יכול

ואלא אחמץ. לאיסור חימוצו נוהג כל שבעה מכלל דלילה אחד דקתני מתני' בפסח מצרים אחמץ קאי וה"ק ואין חימוצו נוהג אלא לילה אחד ופסח דורות נוהג כל שבעה: **יום א'.** משמע כל היום: **לא יאכל חמץ היום.** וסמיך ליה היום אתם יוצאים: **אלא.** הכי משמע ונאכל בחפזון בלילה אחד וה"ה לפסח דורות נמי לילה אחד ופסח מצרים חימוצו נוהג כל היום ופסח דורות כל שבעה: **מתני' שמעתי.** מרבותי: **שתמורת הפסח קריבה.** שלמים אחר הפסח: **ותמורת הפסח אינה קריבה.** ויש תמורת פסח שאינה קריבה היא עצמה שלמים אלא רועה עד שיסתאב במום ותמכר ויביא בדמיה שלמים דמותר הפסח קרב שלמים: **ואין לי לפרש.** שכחתי על איזו שמעתי תקרב ועל איזו שמעתי תרעה: **הפסח.** שאבד והפריש אחר תחתיו ונמצא הראשון קודם שחיטת השני דהיה עומד לפניו בשעת שחיטה הרי קבעתו שעת שחיטה בשם פסח וזה שלא הקריבו דחהו בידים לא יקרב עוד הוא עצמו שלמים דאין זה מותר הפסח אלא פסח [דחוי]: **וכן תמורתו.** אם המיר הוא בו בהמת חולין אחרי כן הרי הוא כמוהו אין קרב הוא עצמו שלמים אלא דמיו ואם לאחר שחיטת השני נמצא הרי לא קבעתו שעת שחיטה בשם פסח ולא נדחה בידים ויביא שלמים(ט) ויקרב הוא עצמו שלמים. וה"ה דמצי למיתני רבי יהושע אומר פסח קרב ופסח אינו קרב ובגמרא פריך לה: **גמ' דאיכא תמורת הפסח דלא קרבה.** ולא אמרינן מתחלה שלמים היא ואפילו המיר קודם שחיטה לא קבעתה זמן השחיטה בשם פסח ואין בה דחוי אלא אף היא נקבעת בפסח ונדחת: **קודם שחיטה ואחר שחיטה.** דוקא שנינו במשנתנו ולא שנינו בה זמן שחיטה דהיינו חצות ואשמעינן דאפילו היה אבוד בשעת חצות אם נמצא קודם שחיטת השני הוא נקבע ונדחה הואיל ונדחה להקריבו לפסח: **קודם חצות שנינו.** שעת חצות היא הקובעתו בפסח אם נמצא קודם חצות קבעתיה חצות שהרי נראה וכי לא אקרביה דחייה אבל נמצא אחר חצות אפי' נמצא קודם שחיטה אין כאן קביעות ולא דחוי: **קודם שחיטה.** של שני: **קודם חצות.** ונתכפר באחר ירעה: **אחר חצות.** ונתכפר באחר: **יקרב.** זה שלמים ואע"פ שבשעת שחיטת השני הרי הוא עומד בפנינו: **לא שנו.** דתמורה קרבה אלא שנמצא אחר שחיטה שאפי' הפסח לא נדחה אבל נמצא קודם שחיטה שהוא עצמו נדחה אע"פ שתמורתו לא נדחית בידים אינה קריבה שהרי מכח קדושה דחויה באה: **אם כשב.** הוא מקריב גבי שלמים כתיב אם יתירא הוא דמצי למיכתב כשב הוא מקריב. א"נ כשב קדריש דהא כתיב לעיל מיניה אם מן הצאן קרבנו ובפרשה תחתונה אמור ואם עז קרבנו מכלל דעד השתא בכשב איירי דאין לך עוד בצאן אלא כשב: **למה לי קרא.** הא מותר הפסח הוא ונפקא לן מחובתת פסח [דברים טז] דמותר הפסח אחר חצות(י) קרב שלמים כדאמרן באלו דברים (לעיל דף ע:) ותמורתו כ"ש דקריבה דלא עדיפא מיניה: **והמיר בו אחר שחיטה.** ואשמעינן דאע"ג דאיהו לא קרב תמורתו קריבה הואיל ולא הוקדשה קודם שחיטה: **כשב.** קרא יתירא כדפרישית מדכתיב בתריה ואם עז מכלל דעד השתא בכשב איירי: **לאליה.** דבכל קרבנות כשב אליה כתיבה עם האימורין בשלמים חלבו האליה (ויקרא ג) ובאשם כתיב (שם ז) את כל חלבו ירים ממנו את האליה וגו' וחטאת כאשם אבל פסח אימורין גופייהו לא כתיבי בהדיא אלא כדנפקא לן (לעיל סד:) מאת דמם תזרוק ואת חלבם תקטיר [במדבר יח] הלכך אלייתו צריכה להתרבות בקרבנות שבשור לא הוזכרה אליה באימוריו: **ושלמים הבאין מחמת פסח.** מותר פסח כגון תמורתו ופסח שנתכפרו בעליו באחר כך שמעתי: **לכל מצות. מצות שלמים** גרסינן שיהא דין כל מותר שלמים עליהן. לשון אחר הבאין מחמת פסח חגיגת ארבעה עשר וזו שמעתי [י](וכן קבל רבין): **ואם.** הפסק הוא להפסיק בין כשב לעז שבכשב נתפרשה אליה כדכתיב האליה תמימה לעומת העצה ממקום שהכליות יועצות ובא הכתוב והפסיק ולמד על העז שאינה טעונה אליה להקריב אליה שלה למזבח. יש מפרשין עז אין לו אליה וטעות היא בידם שהרי ממקום שהכליות יועצות היא ניטלית ועוד מה לימד הכתוב הואיל ואין לו: **איכא דמתני.** להאי לא שנו דרבה: **לא שנו.** שאף תמורתו לחויה אלא שנמצא קודם שחיטה והמיר בו קודם שחיטה דכי שחטיה דחינהו לתרוייהו הני שהיו ראוין ועומדים לפסח ונקבעו: **אבל המיר בו אחר שחיטה.** אע"פ שהפסח רועה התמורה קריבה שהרי לא נדחית: **מידי דלא חזי ליה.** שעדיין לא הוקדש:

יכול

קודם שחיטת הפסח ירעה. וטעמא דדמייה בידים כדפירש רש"י ואפי' רב דאמר אין בעלי חיים נדחין ופליג אר' יוחנן בפ' שני שעירי (יומא דף סד.) היינו דוקא כגון דלא דחייה בידים כגון נטמאו בעלים או שמשכו ידיהם וא"ת והא משמע דפליג בפ"ק דקדושין (דף ז.) דא"ר יוחנן בהמה של ב' שותפין הקדיש חציה וחזר ולקחה והקדיש חציה קדושה ואינה קריבה משום דנדחת בתחלה כשהקדיש חציה ודייק עלה ש"מ בעלי חיים נדחין משמע דרב פליג וי"ל כיון דלכך הקדש דמי לה לא מיקרי כל כך דחוי בידים ובתוספתא [פ"ט] פליגי רבי יוסי ורבנן איזה מהן יקריב לכתחלה ומייתי לה בפ' שני שעירי (יומא דף סד.):

קמ"ל דאיכא תמורת הפסח דלא קרבה. דקבע לה חצות או שחיטה דס"ד דלא קבע הואיל ובאיסור הוקדשה ואין דעתו עליה לשוחטה לשם פסח קמ"ל דאפילו הכי קבע לה ור"י מפרש דס"ד הואיל ואינה קריבה לעולם לשם פסח מתחלתה שלמים היא קמ"ל ומתוך פרש"י דפי' אלא אף היא נקבעת בפסח ונדחה משמע שסובר שלפי האמת ראויה לפסח:

ושלמים הבאין מחמת הפסח. לפי אותו לשון דפירש בקונטרס דהנך שלמים היינו חגיגת י"ד אין לחוש מה [ט](שפירש) באלו דברים (דף ע"א: ד"ה לימד) דשלמים הבאים מחמת פסח בפרק כל הפסולים (זבחים דף לו.) היינו מותר פסח דהא כדאיתא והא כדאיתא: **ואם** עז הפסיק הענין. פירש ריב"א מדלא כלל אותו בהדי כבש אלא הפסיק הענין וכתבו לבדו ולא שינה בו כלום אלא דלא כתיב ביה אליה להכי כתביה למעוטי מתורת אליה:

אילימא

◆

רבינו חננאל

פסח מצרים נוהג לילה אחד וכן מצתו והוא הדין לפסח דורות. וחימוץ מצרים אינו נוהג אלא יום אחד, שנאמר לא יאכל חמץ היום אתם יוצאים. וחמוץ פסח דורות נוהג כל שבעה שנאמר שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם.

מתני' א"ר יהושע שמעתי שתמורת הפסח קריבה ותמורת הפסח אינה קריבה ואין לי לפרש אמר ר' עקיבא אני אפרש הפסח שנמצא קודם שחיטה וכו'. והאי דקאמר רבי יהושע תמורת הפסח ולא שנא פסח, אתא לאשמעינן דאיכא תמורת פסח דלא קרבה שלמים. איתמר רבה אמר זה שפירש רבי עקיבא במשנתנו מי שאבד פסחו והפריש אחר אם זה הפסח האבוד נמצא קודם [שחיטת] הפסח שהפריש ירעה עד שיסתאב וכו'. ואם אחר שחיטה נמצא יקרב הפסח שנמצא עכשיו שלמים כי בשעה שנמצא כבר נתכפרו בעלים ונסתלק שם פסח מעליו וכן תמורתו. ר' זירא אמר משנתנו בשנמצא קודם חצות, והאי דקתני קודם שחיטה קודם זמן שחיטה הוא. ועלתה כתנאי. אחר הפסח יביא שלמים וכן תמורתו, אמר רבה לא שנו יביא שלמים וכן תמורתו, אלא בפסח שנמצא אחר שחיטת הפסח שהפריש, כיון שאבד זה דפסחו של זה לשלמים קאי, שכבר יצאו הבעלים בפסח ששחטו. אבל אם נמצא קודם שחיטה והמיר בו אחר שחיטה תמורתו מכח קדושה דחויה קא אתיא, דפסח עצמו שנמצא קודם שחיטה נדחה מלהקרב הוא בעצמו ולרעיה קאי, והבא מכחו מכח קדושה דחויה [הוא] לפיכך לא קרבה שלמים שלא מצינו הטפל עדיף מן העיקר. ואותיב עליה אביי כשב מה ת"ל אם כשב לרבות תמורת הפסח וכו'. ושני ליה לעולם כשנמצא אחר שחיטה והמיר בו אחר שחיטה הוא דקרבה תמורתו שלמים. והאי דאמרת הני שלמים מעלי נינהו ולא בעי קרא, אין הכי נמי וקרא אסמכתא בעלמא הוא. איכא דמתני להא דרבה ארישא, הפסח שנמצא קודם שחיטת הפסח ירעה וכו' וכן תמורתו תרעה, אמר רבה לא שנו אלא שנמצא קודם שחיטה והמיר בו אחר (תמורה) [שחיטה]. דהאי תמורה מכח קדושה דחויה אתיא הלכך לא קרבה, אבל נמצא קודם שחיטה והמיר בו קודם שחיטה. תמורה זו קרבה שלמים. מאי טעמא כי קבעה שחיטה קדושה בפסח שנמצא מידי דחזי להקרבה מידי דלא חזי להקרבה לא קבעה. ומותיב עליה אביי מה ת"ל אם כבש לרבות הפסח שקרב שלמים. יכול אף לפני הפסח כן ת"ל וכו'.

מסורת הש"ס

א) לעיל ד' כח., ב) זבחים דף לו:, ג) זבחים דף ט. מנחות דף פג: [לקמן לז.], ד) לפי הב"ח לקמן דף נ. נ"ל כאן אמר רבה וכן יהא גר"א, ה) בס"א לימא ויביא שלמים, ו) נ"ל פסח, ז) [ס"א], ח) [נ"ל שפירשתי].

◆

תורה אור השלם

1. וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם זָכוֹר אֶת הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יְצָאתֶם מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים כִּי בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיא יְיָ אֶתְכֶם מִזֶּה וְלֹא יֵאָכֵל חָמֵץ: שמות יג ג
2. הַיּוֹם אַתֶּם יֹצְאִים בְּחֹדֶשׁ הָאָבִיב: שמות יג ד
3. אִם כֶּשֶׂב הוּא מַקְרִיב אֶת קָרְבָּנוֹ וְהִקְרִיב אֹתוֹ לִפְנֵי יְיָ: ויקרא ג ז
4. וְאִם עֵז קָרְבָּנוֹ וְהִקְרִיבוֹ לִפְנֵי יְיָ: ויקרא ג יב

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רבה לא שנו: (ב) שם למאי אתא לכדתניא כשב:

◆

מוסף רש"י

מנין לפסח מצרים. שלא נהגו בו איסור חמץ אלא יום אחד (לעיל כח:). וסמיך ליה היום אתם יוצאים. לא יאכל חמץ היום (שם). כשב לרבות את הפסח לאליה. גבי שלמים כתיב אם כשב הוא מקריב וגו' וקרא יתירא הוא דהא למעלה נאמר ואם מן הצאן קרבנו סו' ולמטה נאמר ואם מן העז קרבנו ממילא ידענא דעד השתא איירי בכבש, הרי ליה כשב קרא יתירא לרבות את הפסח לאליה, שתהא אלייתו כולה לגבוה עם שאר האימורים כדין כבש שלמים, כדכתיב והקריב מזבח השלמים חלבו האליה תמימה (מנחות סב: מכת"י) שתהא קריבה עם אימורין כנגד הכליות ולמטה דכתיב לעומת העצה יסירנה, מקום שהכליות יועצות (זבחים ט.) דתפום שמשמע שיהיה שלם שיהא עמו האליה הולכך הכתוב זה לרבותו, דאלו שאר אימורים נפקי מאך בכור שור או בכור כשב ואמרינן (זבחים לז.) דמו לא נאמר אלא דמם, חלבו לא נאמר אלא חלבם, לימד על בכור ומעשר ופסח שטעונים מתן דמים ואימורין, אבל אליה אצטריך קרא אחרינא כשב לרבותו, משום דפסח בעינן שיהא שלם ואילו הוה שקיל לאליה לא הוה הפסח שלם, ולהכי אצטריך האי קרא לרבותו דגבי כבש כתיב אליה (מנחות סג.). כשהוא אומר אם כשב. אם הוי יתירא, להביא פסח שעברה שנתו. והביא אחר, דכן שנה בעינן, והרי זה הנשאר מותר הפסח וכשיקריב אותו לאחר זמן יהיה שלמים ויטעון סמיכה ונסכים (שם מכת"י). ושלמים הבאין מחמת הפסח. חגיגת ארבעה עשר (זבחים ט.) היינו חגיגת י"ד בניסן, שלו (נ"ל שלא) שיהא חגיגת הפסח מרובה, מביאין עמו שלמים כדי שיאכל פסח על השובע (מנחות שם מכת"י) או: היינו מותר פסח (מנחות שם), כשהוא אומר ואם עז. ולא כתיב אם, הפסיק הענין, למעט מאליה (שם) שאין עז דין האמור למעלה (שם מכת"י). לימד על העז שאינה טעונה אליה. שאם הביא עז לשלמים אין אלייתה קריבה עם האימורים, שיש לה דין ככר שאינה טעונה אליה (שם) לימד על העז ועל הפסח הבא מן העז שאינם טעונים אליה (מנחות שם).